

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(фахова вибіркова навчальна дисципліна)

Внутрішній економічний механізм підприємства

Розробник: Миколенко Інна Григорівна, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, д.е.н., доцент

Полтава 2022 р.

Опис навчальної дисципліни та інформації про розробника

Назва дисципліни	Внутрішній економічний механізм підприємства
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти	фахова вибіркова навчальна дисципліна
Назва структурного підрозділу	Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин
Контактні дані розробника	<i>Викладач:</i> Миколенко Інна, доктор економічних наук, доцент <i>Контакти:</i> ауд. 474, навчальний корпус № 4, e-mail: inna.mykolenko@pdaa.edu.ua , тел. (0532)56-98-24, https://www.pdaa.edu.ua/people/mykolenko-inna-grygorivna
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Спеціальність Освітня програма	051 Економіка <i>ОПП Економіка підприємства</i>
Попередні умови для вивчення дисципліни	Обґрунтування соціально-економічних проєктів, Стратегії розвитку соціально-економічних систем.

Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни: оволодіння майбутніми менеджерами-аграрниками знаннями про закономірності функціонування внутрішнього економічного механізму аграрного підприємства.

Основні завдання навчальної дисципліни: засвоєння та вивчення побудови та форми функціонування внутрішнього економічного механізму, його нормативної бази, планування контролю й оцінювання діяльності підрозділів, матеріального стимулювання колективів, методики діагностики та оптимізації роботи операційної системи підприємства.

Компетентності для здобувачів вищої освіти:

загальні:

ЗК 9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

ЗК 10. Здатність бути критичним і самокритичним.

фахові:

СК 10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

СК 11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

Програмні результати навчання:

ПРН 27. Уміти розробляти й обґрунтовувати господарські рішення в умовах невизначеності на основі комплексу методів і моделей, системи економічних показників з метою розвитку та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Методи навчання:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- за джерелом знань:

МН 1 – словесні методи: лекція; розповідь-пояснення;

МН 2 – наочні методи: демонстрування; спостереження;

МН 3 – практичні методи: практичні роботи, робота з навчально-методичною літературою: підготовка реферату (доповіді);

- за ступенем керівництва:

МНСР 1 – методи самостійної роботи вдома: усні та письмові домашні завдання; завдання самостійної роботи;

МНСР 2 – робота під керівництвом викладача: самостійна робота; розв'язування задач; виконання практичних завдань.

Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності

МСМ 1 – методи формування пізнавальних інтересів: навчальні дискусії для вирішення проблемної ситуації;

МСМ 2 – методи стимулювання і мотивації обов'язку і відповідальності: роз'яснення мети навчального предмета; оперативний контроль; вказування на недоліки, зауваження

Інноваційні методи навчання:

МНІЗ – інтерактивні методи: дискусії, диспути; мозковий штурм

МНІ 4 – комп'ютерні і мультимедійні методи – дистанційне навчання

Програма та структура навчальної дисципліни

Тема 1. Структура і передумови функціонування внутрішнього економічного механізму аграрного підприємства.

Економічна відповідальність за кінцеві результати праці. Відносини між засновниками підприємства і підрозділами. Організація внутрішньогосподарських підрозділів. Господарський розрахунок. господарсько-оперативна самостійність підприємства. Загальногосподарський розрахунок. Внутрішньогосподарський розрахунок. Положення про внутрішні економічні відносини. Положення про підрозділ. Внутрішній договір підрозділу з адміністрацією. Положення про нормування, організацію й оплату праці. Положення про використання прибутку в системі матеріального стимулювання.

Тема 2. Внутрішні ціни і методи їх формування.

Внутрігосподарський ринок. Внутрішні ціни. Трансфертні ціни. Обліковимірювальна функція внутрішньогосподарських розрахункових цін. Стимулююча та розподільча функція внутрішньогосподарських розрахункових цін. Принципи формування внутрішньогосподарських цін. Емпіричний метод обґрунтування рівня розрахункових цін. Калькуляційний метод обґрунтування рівня розрахункових цін. Реверсивний метод обґрунтування рівня розрахункових цін. Центри прибутку. Центри витрат. Центри виручки. Внутрішні ціни, визначені за ринковими цінами. Переваги ринкових цін. Внутрішні ціни, визначені на базі фактичної ціни готової (кінцевої) продукції. Внутрішні ціни, сформовані на договірній основі. Ціноутворення на основі витрат. Комбіновані методи внутрішнього ціноутворення. Фондозброчність праці. Зарплатомісткість, трудомісткість.

Тема 3. Система і порядок планування.

Планування структури посівних площ, поголів'я худоби і птиці. План виробництва і розподілу продукції певного асортименту, кількості і якості. Складальний цех. Механічний цех. Заготівельний цех. Кінцева продукція. Виробнича програма з рослинництва. Виробнича програма з тваринництва. Планування кормової бази.

Тема 4. Виробнича програма та її ресурсне обґрунтування.

Виробнича програма підрозділів основного виробництва. Виробнича програма інструментального цеху. Виробнича програма ремонтного підрозділу. Оцінка продукції за вартістю заміщення. Відносна ціна покупки. Відносна ціна продажу. Вартість заміни. Виробнича потужність підрозділів. Забезпечення виробничої програми трудовими ресурсами.

Тема 5. Планування витрат і прибутку.

Інвестиційні витрати. Поточні витрати. Планування витрат за місяцями. Елементи витрат. Матеріальні витрати. Витрати на оплату праці. Планування витрат за носіями.

Класифікація витрат. Прямі витрати. Непрямі витрати. Змінні витрати. Постійні витрати. Умовно-постійні витрати. Спеціальні витрати. Накладні витрати. Виробничі накладні витрати. Невиробничі накладні витрати. Напівфабрикатний метод формування внутрішніх витрат. Безнапівфабрикатний метод формування внутрішніх витрат. Бюджет підрозділу. Організуюча функція бюджету. Продуктовий індивідуальний бюджет, зведений бюджет. Заклучний підсумковий календарний бюджет. Основна заробітна плата виробничих робітників. Додаткова заробітна плата виробничих робітників. Відрахування на соціальні заходи. Витрати на утримання й експлуатацію машин та устаткування. Амортизаційні відрахування. Витрати на внутрішнє переміщення вантажів. Витрати на ремонт устаткування і транспортних засобів. Витрати на швидкозношуваний інструмент і прилади. Витрати на організацію та управління виробництвом.

Тема 6. Контроль і оцінювання діяльності.

Завдання внутрішньогосподарського обліку. Внутрішньогосподарський облік. Фінансовий облік. Бухгалтерський облік. Єдина система первинного обліку. Єдині принципи побудови обліку як двоїстого процесу. Єдине професійне середовище. Облік затрат за елементами. Облік затрат за місцями виникнення та центрами відповідальності. Облік затрат за об'єктами фінансової калькуляції. Вид підприємницької діяльності. Галузь та підгалузь виду діяльності. Спосіб одержання продукції. Технологія. Технологічні операції. Особливості організації. Відокремлені самостійні технологічні дільниці. Характер продукції. Внутрішньогосподарський контроль. Об'єкт внутрішньогосподарського контролю. Суб'єкт внутрішньогосподарського контролю. Попередній контроль. Поточний контроль. Наступний контроль. Ревізія виробничої і фінансово-господарської діяльності. Самоконтроль. Документальний контроль. Фактичний контроль. Коефіцієнт трудового внеску. Чекова система обліку та контролю.

Тема 7. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток».

Аналіз співвідношення «витрати-випуск-прибуток». Обсяг продажу. Величина прибутку за певного обсягу продажу. Оптимальна структура витрат. Методи аналізу взаємозв'язку «витрати-випуск-прибуток». Операційна активність. Маржинальний доход. Коефіцієнт маржинального доходу. Точка беззбитковості. Маржинальний метод визначення точки беззбитковості. Готівкова беззбитковість. Графічний аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Аналіз чутливості прибутку. Коефіцієнт запасу міцності. Операційний ліверидж.

Тема 8. Бюджетне планування підприємства.

Стратегічне планування. Бюджет. Бюджетування. Функціональні бюджети. Операційні бюджети. Бюджет продажу. Бюджет виробництва. Бюджет прямих матеріальних витрат. Бюджет прямих витрат на оплату праці. Бюджет виробничих накладних витрат. Бюджет собівартості готової продукції та реалізованої продукції. Бюджет витрат на збут. Бюджет адміністративних витрат. Бюджетний звіт про прибуток. Бюджет капітальних інвестицій. Бюджет грошових коштів. Бюджетний баланс. Обговорення бюджетів із вищим керівництвом. Координація й аналіз обговорених бюджетів. Затвердження бюджетів. Довгостроковий бюджет. Річний бюджет. Генеральний бюджет. Бюджет продажу. Бюджет запасу готової продукції. Бюджет використання матеріалів. Бюджет закупок. Бюджет кредиторської заборгованості. Бюджет дебіторської заборгованості. Бюджетний період. Безперервне бюджетування. Бюджетування через прирощення. Бюджетування «з нуля». Бюджетний баланс. Бюджетний контроль.

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Для здобувачів вищої освіти

Назва тем	Кількість годин			
	Денна форма навчання 051Екон_бд_2022[1]			
	усього	у тому числі		
л		п	с.р.	
Тема 1. Структура і передумови функціонування внутрішнього економічного механізму аграрного підприємства.	14	2	2	10
Тема 2. Внутрішні ціни і методи їх формування.	14	2	2	10
Тема 3. Система і порядок планування.	14	2	2	10
Тема 4. Виробнича програма та її ресурсне обґрунтування.	14	2	2	10
Тема 5. Планування витрат і прибутку.	16	2	4	10
Тема 6. Контроль і оцінювання діяльності.	16	2	4	10
Тема 7. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток».	16	2	4	10
Тема 8. Бюджетне планування підприємства.	16	2	4	10
Усього годин	120	16	24	80

Оцінювання результатів навчання:

Форми контролю результатів навчання

Для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Економіка підприємства спеціальності 051 Економіка (2022[1])

Програмні результати навчання	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом
	виконання вправ на практичних заняттях	розв'язування тестів	підготовка доповіді	виконання завдань сам. роб.	
ПРН 27. Уміти розробляти й обґрунтовувати господарські рішення в умовах невизначеності на основі комплексу методів і моделей, системи економічних показників з метою розвитку та підвищення ефективності діяльності підприємства.	48	24	12	16	100
Разом	48	24	12	16	100

Форми поточного контролю знань здобувачів вищої освіти (051Екон_бд_2022[1])

Для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Економіка підприємства спеціальності 051 Економіка (051Екон_бд_2022[1]):

– виконання вправ на практичних заняттях – завдання на практичному занятті розраховані на групове виконання та письмові індивідуальні висновки (0-6 балів):

1 бал – потрібне повторне виконання;

2 бали – здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість завдань частково забезпечивши відображення запланованих результатів навчання;

3 бали: здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину завдань та демонструє досягнення половини запланованих результатів навчання;

4-5 бали – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє матеріалом, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість завдань та демонструє досягнення більшої частини запланованих результатів навчання;

6 балів – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє матеріалом, правильно вирішив усі завдання. Відповідь характеризує уміння виявляти та розв’язувати проблему, інтегрувати знання, повністю відображає визначені результати навчання.

– виконання завдань зі самостійної роботи:

за розв’язування тестів (0-3 бала). 0 балів – понад 50% відповідей невірні; 1 бал – вірні понад 50 % відповідей; 2 бали – вірні 50-70%, 3 бали – вірні більше 70%.

підготовка доповіді (0-6 балів) – здобувач готує доповідь за темою заняття або рекомендованою тематикою, але не більше 2-х протягом вивчення дисципліни. Бали виставляються в залежності від змістовного наповнення доповіді.

– виконання завдань самостійної роботи (0 – 2 балів):

0-1 балів – завдання не виконані чи не відповідають результатам навчання;

2 бали – за виконання глосарію за термінами теми та письмового тестового завдання, що повністю розкриває засвоєний результат навчання.

Форма семестрового контролю знань здобувачів вищої освіти згідно з робочим та навчальним планом є залік.

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою *Економіка підприємства спеціальності 051 Економіка (051Екон бд 2022[1])*:

Назва теми	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом
	виконання вправ на практичних заняттях	розв’язування тестів	підготовка доповіді	виконання завдань сам. роб.	
Тема 1. Структура і передумови функціонування внутрішнього економічного механізму аграрного підприємства.	6	3	6	2	11
Тема 2. Внутрішні ціни і методи їх формування.	6	3		2	11
Тема 3. Система і порядок планування.	6	3		2	11
Тема 4. Виробнича програма та її ресурсне обґрунтування.	6	3	6	2	17
Тема 5. Планування витрат і прибутку.	6	3		2	11
Тема 6. Контроль і оцінювання діяльності.	6	3		2	11
Тема 7. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток».	6	3		2	11
Тема 8. Бюджетне планування підприємства.	6	3	6	2	17
Разом	48	24		12	16

Трудомісткість:

Загальна кількість годин – 120 год.

Кількість кредитів – 4,0.

Форма семестрового контролю – залік.

Політика навчальної дисципліни:

Відвідування занять є обов'язковим. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. За використання телефонів і комп'ютерних засобів без дозволу викладача, порушення дисципліни здобувач вищої освіти отримує на занятті 0 балів та зобов'язаний відпрацювати таке заняття.

Письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями у межах встановлених норм. У разі виявлення факту плагіату здобувач вищої освіти отримує за завдання 0 балів і повинен повторно виконати його. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування. Документи стосовно академічної доброчесності наведені на сторінці АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПДАУ: <https://www.pdaa.edu.ua/content/akademichna-dobrochesnist>.

Є можливість опанування даної навчальної дисципліни за програмами академічної мобільності (внутрішньої / міжнародної) за наявними укладеними угодами (договорами) між Університетом та закладом-партнером та / або індивідуальними запрошеннями. Визнання та перезарахування результатів такого навчання відбувається спеціально створеною комісією на підставі поданих здобувачем вищої освіти відповідних документів з використанням Європейської кредитно-трансферної системи. Організаційні процеси навчання за програмами академічної мобільності регламентуються Положенням про академічну мобільність здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

На здобувачів вищої освіти поширюється право про визнання результатів навчання, набутих у неформальній / інформальній освіті перед опануванням даної освітньої компоненти. Визнання набутих результатів навчання або відмова у їх визнанні. Набуття відповідних результатів навчання можливе після успішного опанування курсів (з документальним підтвердженням) на різноманітних навчальних платформах, зокрема: Prometheus, Coursera тощо. Особливості неформального / інформального навчання регламентовані Положенням про порядок визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті, здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни:

Презентації.

Рекомендовані джерела інформації:

Основні

1. Антипова С.П., Рижиков В.С., Підгора Є.О., Біличенко Н.А., Яковенко М.М., Ровенська В.В. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посіб. Краматорськ: ДДМА, 2010. 188 с.
2. Бачевський Б.Є., Заблодська І.В., Решетняк О.О. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 400 с.
3. Березівський П.С. Впровадження внутрішньогосподарських організаційно-економічних механізмів забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК, 2008. №10. 52–55 с.
4. Внутрішній економічний механізм виробничих підприємств: Козловський В.О., Дончак Л.Г. Монографія. Тернопіль: Крок, 2013.
5. Внутрішній економічний механізм підприємства. Гуткевич, С.О., Корінько М.Д.,

Сафонов Ю.М., Солоха Д.В., Белякова О.В. текст: навч. посіб.

/ за ред. проф. С.О. Гуткевич. Донецьк.: Вид-во СПД Купріянов В.С., 2011. 362 с.

6. Грещак М.Г. Гребешкова О.М., Коцюба О.С.; та ін. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник. М.Г. Грещак. / за ред. Грещака М.Г. К.: КНЕУ, 2001. 228 с.

7. Гуткевич С.О. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посіб. / С.О. Гуткевич, М. Д. Корінько, Ю.М. Сафонов, Д.В. Солоха, О.В. Белякова / За ред. проф. С.О. Гуткевич. Донецьк.: Вид-во СПД Купріянов В.С., 2012. – 362 с.

8. Круш П.В. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посіб. / П.В. Кузьмін, Е.О. Тульчинська, Р.В. Тульчинський, С.О. Кириченко, О.В. Кривда, О.П. Кавтиш. К: Центр учбової літератури, 2008. 206 с.

9. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2002. 656 с.

10. Цигилик М. Внутрішній економічний механізм підприємств: Навч. пос. Івано-Франківськ, 2000. 104 с.

Допоміжні

1. Aranchiy V., Zoria O., Yasnolob I., Zorya S., Gorb O., Mykolenko F., Dvynych O., Chumak V., brazhnyk I. Environmentally and Socially Oriented Investments on Sustainable Development of Rural Areas. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2021. Vol. 12(2). P. 321 – 330.

2. Децентралізація управління публічними фінансами в Україні: монографія / [О.Ю. Амосов, М.М. Коваленко, І.Г. Миколенко та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. О.Ю. Амосова. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. 200 с.

3. Іванюта С.М. Підприємництво і бізнес-культура: [навч. посібник] / С.М. Іванюта, В.Ф. Іванюта. К. : Центр навчальної літератури, 2017. 288 с.

4. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко- правовий аспект: [навч. посіб.] / М. І. Камлик. - К. : Атіка, 2015. 432 с.

5. Катаєв С. Л. Планування та прогнозування в умовах ринку : навчальний посібник для студ. ВНЗ / Катаєв С.Л., Ткаченко А.М., Воронкова В.Г.; за ред. В.Г. Воронкової. К.: Професіонал, 2016. 608 с.

6. Mykolenko I. Part 2. Transformation of approaches to the management of socio-economic systems. *Konwerje społeczno-economiczne wspolczesnego społeczenstwa social and economic changes of contemporary socioety : monograph*. Opole, 2017. P. 124-129.

7. Мандич О.В., Науменко І.В., Миколенко І.Г. Особливості конкурентних стратегій розвитку підприємств України. *Social and Economic Changes of contemporary society : monograph*. Opole : The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. P. 124-130. (авторський внесок полягає в обґрунтуванні типології конкурентних стратегій)

8. Мандич О.В., Науменко І.В., Миколенко І.Г. Особливості конкурентних стратегій розвитку підприємств України. *Social and Economic Changes of contemporary society : monograph*. Opole : The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. P. 124-130.

9. Миколенко І.Г. Стратегії конкурентного розвитку аграрних підприємств: механізми та інструментарій. Монографія. Харків: «Смугаста типографія», 2021. 320 с.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. . Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. <http://www.rada.kiev.ua.> – веб-сторінка Верховної Ради України.

3. <http://www.gov.ua.> – веб-сторінка Кабінету Міністрів України.

4. <http://www.minagro.kiev.ua.> – веб-сторінка Міністерства агропромислової політики України.

5. <http://www.me.gov.ua/kaznach./plsq1/kaza.a.10> – веб-сторінка Головного управління державного казначейства України.
6. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. <http://www.rada.kiev.ua>. – веб-сторінка Верховної Ради України.
8. <http://www.gov.ua>. – веб-сторінка Кабінету Міністрів України.
9. <http://www.minagro.kiev.ua>. – веб-сторінка Міністерства агропромислової політики України.
10. <http://www.me.gov.ua/kaznach./plsq1/kaza>.
11. веб-сторінка Головного управління державного казначейства України.
12. <http://www.ukrstat.gov.ua> – веб-сторінка Державного комітету статистики України.